

Autorul meu preferat

Virgil Nemoianu – o panoramare monografică

de Ionuța Natalia MUNTEANU – IORGA

Timp de șase decenii, cercetările lui Virgil Nemoianu au analizat statutul identitar al Europei, precum și influențele romantismului german, francez și englez, identificând factori culturali și canonici care au contribuit la apariția postmodernismului. Teoriile lui Nemoianu expun astfel evoluția ciclică a valorilor europene, precum și reinterpretarea acestora într-un context cultural și identitar dinamic. Volumele pe care teoreticianul le dedică romanticismului *Biedermeier* și postmodernismului cultural oferă o panoramă detaliată a evoluției sociale și filosofice a Europei ultimelor secole. Prin multiple suprapuneri comparative, elaborate de-a lungul întregii sale cariere, Nemoianu așază sub observație simptome culturale de natură etnică, istorică și politică, subliniind legăturile țesute între literatură și cultura europeană marginală, arta ori tehnologiilor IT. Studiile realizate asupra romanticismului minor, dar și asupra cristalizării structuralismului cultural european reflectă, de asemenea, o viziune asumat conservatoare a profesorului român, precum și capacitatea notabilă de a reconcilia contrarii teoretice ori literare manifestate în secolele XVIII și XIX.

Aflându-se, vreme îndelungată, în centrul elitei universitare devotate cercetării comparatiste, reputatul Virgil Nemoianu a reprezentat o figură emblematică a teoriei literare internaționale, un veritabil practician desăvârșit ca cercetător pe terenul cultural american. Dublat de analistul capabil să observe diferențele majore existente între mediile socio-culturale americane și cele literare europene, V. Nemoianu și-a fundamentat cercetările pe explicarea transformărilor culturale existente în spațiul romantic european al secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea. Pornind de la examinarea reperelor identitare ale celor două continente, cercetările sale au ierarhizat, în linie cronologică, factori de emergență culturală și canonică ai romantismului german, francez și englez. Prin derivare conceptuală, acești factori (între care literatura, artele și arhitectura) au jucat un rol capital în transformarea mentalității occidentale, determinând apariția postmodernismului identitar și cultural, curent care, în accepțiunile teoreticianului, se redefineste treptat prin manifestări ale unui globalism paradoxal și multifățetat. Întregul construct teoretic al lui Virgil Nemoianu pare a fi desprins, el însuși, dintr-o ciclicitate care permite resemantizarea valorilor europene. Ideile lui V. Nemoianu permit interacțiunea imediată cu o serie de texte ce

analizează stadiile premergătoare culturii moderne europene; volumele dedicate romantismului de tip *Biedermeier*, ca și cele care evidențiază critic instalarea în cultură a postmodernismului de tip periferic (postmodernism post-colonial și postmodernism european de factură politic-reactivă) oferă deschidere spre o analiză mai adâncă a evoluției sociale și filosofice a Europei secolelor trecute.

Demersurile de cercetare întreprinse vreme de șase decenii de către V. Nemoianu permit explicarea detaliată a unor simptome culturale de tip etnic, canonic, istoric și politic. Totodată, preocupările dedicate înțelegerii culturii marginale sau a celei recente (*sub-way* sau *street-art*), observarea rolului tot mai diminuat al spiritualității creștine în viața cotidiană, ca și tematicile privind rolul tehnologiilor IT în definirea noului globalism au, și acestea, consistență și claritate argumentativă în discursurile profesorului român.

Interesul manifestat de teoretician spre examinarea perpetuă a romantismului minor, ca și amplitudinea detaliilor monografice care au conturat teza sa privind înțelegerea fenomenului de cristalizare a structuralismului cultural, se conjugă pentru a ne permite să întrezărim nu doar spiritul conservator al lui Virgil Nemoianu, ci și viziunea care unește

contrarii și care echilibrează tonuri și nuanțe. Asumând atitudinea culturală recuperatorie la adresa unui romantism livresc, volumele sale au permis clarificarea și examinarea termenilor de factură favorizantă cristalizării culturii academice postmoderne. Ca un demers de continuitate firească, strădaniile lui V. Nemoianu încă expun și actualizează percepții privind specificitatea culturală europeană și românească de secol XVIII și XIX.

Accente marcante ale identității sale culturale – pe care profesorul român și-a creat-o vreme de decenii – se resimt pregnant și în comentariile și adnotările privind spațiul și mentalitatea politică a unei Români aflate în tranziție în anii ce au urmat căderii comunismului. Cu termeni direcți, Nemoianu critică perioada comunistă, căreia i s-a sustras prin plecarea din țară, fără a evita să discute despre izolarea culturală a anilor '90. În liniile unei cercetări îndreptată nu doar spre examinarea romantismului european, ci și spre înțelegerea demarcațiilor conceptuale și semiotice, V. Nemoianu se alătură reputaților: Matei Călinescu, Paul Cornea, Mircea Marin, Adrian Marino pentru a expune și reda culturii românești un tip de recunoaștere și validare culturală prin poziționarea clasicilor români în proximitatea culturală a romantismelor europene de secol XIX. Similitudinile pe care teoriile autorului le realizează cu alte lucrări aproximative ca tematică sau conceptualizare sunt, și acestea, elemente care ne canalizează atenția și spre aparițiile editoriale dedicate postmodernismului, canonului, studiilor culturale și de analizează a ideilor recente.

Sunt detalii marcante ale studiilor profesorului Nemoianu: moderația în ceea ce privește critica socială, expansiunea terminologică a actului critic, eleganța argumentației – toate fiind forme de recurență ale unei gândiri figurative superioare. În plan secund, observăm faptul că formulele majore în definirea (cu entuziasm moderat) a modernității literare au devenit metodice, permițându-i o ulterioară examinare categorială a axelor sociale, politice și culturale care au influențat post-

modernismul. În locul discuției despre modernism, V. Nemoianu alege să-și expună ideile despre emancipare culturală, despre tranziție și despre recalibrarea istorică de secol XIX. Aceeași hartă a judecăților și accepțiunilor favorizant culturale și istoricizante pare a fi utilizată de teoretician și privitor la etapele care au permis cristalizarea unei filosofii a postmodernismului cultural.

Fără a supralicita potențialul uriaș al unei cercetări monografice dedicate ideilor lui V. Nemoianu, adăugăm faptul că studiile sale de amplă întindere, între care se numără și *Trilogia Romantismului*, au generat noi teorii literare, cu puternic impact catalizator în rândul tinerilor studenți și cercetători americani și români. Cu un interes viu spre didacticismul academic, Nemoianu reușește prin opera sa o examinare a relevanței teoriilor culturale, iar prin aceasta ne pare, în repetate rânduri, surprinzător prin complexitatea ideilor teoretizate la dimensiune enciclopedică. Revelatorii sunt și angrenajele teoretice care ne-au permis studierea în paralel a operei lui V. Nemoianu prin comparație cu autori de renume internațional – între care cei mai prolifici sunt cei angrenați în explicarea secolelor culturale trecute: Walter Pater, Irving Babbitt, H. J. Grierson, T. E. Hulme, Arthur Lovejoy, Mario Praz, Herbert Read, Christopher Caudwell, René Wellek, Morse Peckham, Geoffrey H. Hartmann, Northrop Frye, M. H. Abrams, Earl R. Wasserman ș.a. Prevalențele pentru o dirijare a ideilor spre a recompune și modifica metodic canoane literare consacrate – au devoalat în biografia lui Nemoianu istorii ale unor sensibilități și afinități intelectuale de factură europeană și clasică.

Anterior acestui demers de îndosariere monografică, am remarcat și în alte circumstanțe deosebita importanță și relevanța didactică a ideilor enunțate de către profesorul român – acestea fiind centrate în jurul secundarului, a romantismului de tip minor, a *Biedermeier*-ului de factură literară. Toate aceste axe de construire a teoriilor majore ale profesorului Virgil Nemoianu invită cititorul să

parcursă bibliografii puțin conectate unor teritorii filologice, cât și spre a cerceta arii conexe și interdisciplinare. Prin repetate referințe intertextuale, tomurile pe care le semnează V. Nemoianu se așază în sfera istoriei ideilor, a evidențierii artelor moderne, a sociologiei ori a teoriilor politice.

Profesorul român își asumă și rolul de comentator politic – acest rol părăndu-ne dintre cele mai inedite și pertinente în cariera sa academică – și devine astfel un apărător al demnității sociale, al echilibrului și al onestității politice. Chiar și asumarea unei poziții teoretice conservatoare, sobre, înclinată spre rigoare și echilibru ideatic este una ce ne poziționează în direcția unei evaluări monografice a părților și nucleelor de constituire a avanpostului său teoretic. Nu de puține ori, volumele sale s-au profilat restaurator pe terenul hermeneuticilor literare, arătând care sunt legăturile indestructibile pe care literatura universală le va păstra inalienabil cu religia, filosofia și istoria civilizației universale.

Pe același palier al istoriografiei și al valorificării factorilor care au determinat cultura europeană, sunt emblematic scrierile lui V. Nemoianu dedicate spiritualității catolice. Hermeneuticile sale pro ecumenice expun fără tăgadă admirația și aprecierea față de stilistica, dogmatica și implicita relevanță istorică a unor figuri culturale care relevă mistica și spiritualitatea europeană din toate timpurile: Fericitul Augustin, teologii Walter Hilton, Hans Urs von Balthasar, Lev Șeștov, Dostoievski, filosofii Emil Cioran, René Girard, Jaroslav Pelikan, cardinalul Henri de Lubac, teologul Ioannis Zizioulas, literații Robert Alter și Frank Kermode ș.a. – aceștia asigurând prin convingerile manifestate o continuitate culturală, istorică și teologică înnoitoare prin dimensiunea sa profund umanistă.

Înțelegerea asumată a ecumenismului american, ca și atitudinea reverențioasă și de afișare a respectului față de libertatea religioasă manifestată de către societățile occidentale sunt și acestea subiecte pe care teoreticianul român le expune admirativ în descrierea culturii eclectice a secolului XXI.

Studiile publicate de către literați români, de diferite generații, sunt și ele notabile și merită a fi parcurse prin comparație cu opera teoreticianului – pentru a observa oglinzirile și chiar înrudirea electivă, ideatică, ce face punte spre idei critice revelatorii. Consultând aparițiile editoriale românești dedicate teoriilor literare recente – alături de bibliografia textelor semnate de V. Nemoianu (*Structuralismul, Microarmonia, O teorie a secundarului, Calmul valorilor, Utilul și plăcutul*) - se observă multiple reacții elogioase care evidențiază caracterul inovator și capacitatea textelor sale de a crea sisteme conceptuale originale. Totodată, recenziile și micro-studiile elaborate pe marginea volumelor amintite oferă panorama entuziastă a unui spectacol închinat unei figuri intelectuale dedicate rigorii și seriozității literare.

La contactul cu trimerile, intertextualitatea sau citarea unor surse necunoscute, pe calea înțelegerii operei teoretice a lui V. Nemoianu, cititorul poate plonja instantaneu în interiorul unui corpus literar universal – capabil să sublinieze existența unor constructe culturale modelatoare.

Construcția impresionantă și riguroasă a tezilor lui Virgil Nemoianu ne determină să observăm necesitatea întocmirii unui studiu monografic dedicat operei sale, dirijat să urmărească cu atenție și rigoare cauzalitățile ideatice, precum și vecinătățile conceptuale, consacrand opera reputatului teoretician român.